

ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΥΓΚΑΣ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Τὸ Ἄντιθεμα εἶναι ἓνα ἄλλο θέμα ποῦ συνδιάζεται μὲ τὸ κύριο θέμα τῆς Φούγκας. Εἶναι γραμμένο σὲ διπλὴ ἀντίστιξι γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τοποθετηθῆ ἔπάνω ἢ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κύριο θέμα.

Τὸ ἀντίθεμα πρέπει νὰ ἔχη ἓνα ἐξωριστὸ χαρακτηρισμὸ καὶ μελωδικὸ καὶ νὰ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ θέμα. Τὸ θέμα καὶ τὸ Ἄντιθεμα πρέπει νὰ συνδυάζονται γιὰ νὰ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἁρμονίας καὶ νὰ συμπληρώνονται ὑπὸ τύπων ρυθμικόν. Ὄταν τὸ θέμα ἔχει μιὰ μελωδία μὲ πολλοὺς φθόγγους, τὸ ἀντίθεμα πρέπει νὰ ἔχη λιγότερους καὶ τὸ ἀντίθετο. Τὸ ἀντίθεμα τὸ ποθετοῦμε στὸ δεύτερο μέτρο τοῦ θέματος γιὰ νὰ γίνῃ πρὸ αἰσθητῆ ἢ εἰσοδός του.

Ὁνομάζομεν κεφαλὴ τοῦ θέματος, ἢ κεφαλὴ τοῦ ἀντιθέματος τοὺς πρώτους φθόγγους ποὺ ἔχουν μιὰ χαρακτηριστικὴ μελωδικὴ γραμμὴ ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ θέματος.

Ὁ ἁρμονικὸς συνδυασμὸς τοῦ θέματος καὶ τοῦ ἀντιθέματος πρέπει νὰ ἔχη διαύγεια καὶ νὰ βασιζέται στὴν τοικιὴ ἀνάλυσι τοῦ θέματος.

Ὄταν στὴν ἀπάντησι ὑπάρχει μιὰ μεταβολή, (mutacion) τὸ ἀντίθεμα πρέπει κ' αὐτὸ νὰ πάσῃ μιὰ μικρὴ ἀλλαγὴ. Προσοχὴ δὲ μὴ νὰ γίνῃ στὴν ἀλλαγὴ μιὰ μελωδικὴ κίνησι ἀνιούσα, κατιούσα, ἢ τὸ ἀντίθετο.

Γιὰ νὰ γράψομε ἓνα καλὸ ἀντίθεμα πρέπει πρῶτα νὰ κάνομε μιὰ τοικιὴ ἀνάλυσι τοῦ θέματος, τῆς ἀπαντήσεως, τοῦ θέματος στὸν σχετικὸ τόνο καὶ τῆς ἀπαντήσεως. Ἐνα καλὸ ἀντίθεμα μπορεῖ νὰ συνδυασθῆ μὲ τὸ θέμα χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῆ στὶς ἀλλαγές ποὺ θὰ γίνου. Τῆ συγχωρία τῆς πέμπτης ἡλαττωμένης ποὺ ἀπαγορεύεται στὴν ἀντίστιξι, ἐπιτρέπεται νὰ τὴν μεταχειρισθοῦμε στὴ Φούγκα.

Πολλοὶ συνθέτες μεταχειρίζονται δύο ἀντίθεματα.

Αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ μεταχειρισθοῦμε ὅταν τὸ θέμα τῆς Φούγκας εἶναι πολὺ μεγάλο ὁπότε τὸ δεύτερο ἀντίθεμα θὰ κάνῃ τὴν εἰσοδὸ του μετὰ τὸ πρῶτο.

Στὸ περίφημο ἔργο τοῦ Μεγάλου Σιβασιανοῦ Μπάχ, στὸ Clavecin, ὑπάρχουν φούγκες μὲ δύο ἀντίθεματα γραμμένα σὲ τριπλὴ ἀντίστιξι. Στὸν τόμο 1. Παραδείγματα Στὶς Φούγκες Ντὸ ἔλασ., Ντὸ δῖεσ. μειζ., Φά ἔλ., Σὸλ δῖεσ. ἔλ., καὶ Σι ὕφ. μειζ. Στὸ 2ο τόμο: Σὸλ μειζ., Λά ἔλασ., Σι ὕφ. μειζ. καὶ Σι ἔλασ.

Ἡ κόντα.

Ὄταν στὸ τέλος ἐνὸς θέματος Φούγκας δὲν μπορούμε νὰ τοποθετήσομε τὴν ἀπάντησι, τότε πρέπει νὰ προσθέσομε στὸ τέλος μερικὸς φθόγγους ποὺ ἀποτελοῦν τὴ λεγομένη Κόντα. Αὐτὸ συμβαίνει ὅταν τὸ θέμα τελειώνει στὴν τοικιὴ καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπάντησι πρέπει νὰ γίνῃ στὸν τόνο τῆς δεσπόζουσας, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσομε μερικὸς φθόγγους στὸ τέλος τοῦ θέματος, δηλαδὴ τὴν Κόντα ποὺ θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ σὰν σύνδεσμος μετὰ τῆς τοικιῆς καὶ τῆς δεσπόζουσας.

Στὴ σύνδεσι τῆς ἀπαντήσεως μὲ τὴ δεύτερη εἰσοδο τοῦ θέματος θὰ μεταχειρισθοῦμε τὴν ἴδια κόντα μὲ μιὰ ἑλαφρὰ ἀλλοίωσι τῆς μορφῆς, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη. Αὐτὸ συμβαίνει ὅπως καὶ στὶς μεταβολές τῆς ἀπαντήσεως, μὲ τὴ διαφορά ὅτι ἡ κόντα δὲν εἶναι θέμα ὑποχρεωτικὸ ἀλλὰ ἓνα τμήμα μὲ ἐλεύθερη μελωδικὴ γραμμὴ, μὲ ὀλιγώτερες ἀλλαγές στὶς διαφορὰς σχετικὰς τοικιότητες τοῦ θέματος καὶ τῆς ἀπαντήσεως.

(Συνέχεια στὸ ἄλλο φύλλο)

Στὸν ἀριθ. 37 τοῦ περιοδικοῦ σελίς 11. «Στὰ μορφολογικὰ θέματα», παρακαλοῦμε, στὸ σχεδιάγραμμα μιᾶς τετράφωνης φούγκας νὰ ἀναγνωσθῆ: 7ον θέμα στὸ Φά δῖεσ. ἔλ., ἀντὶ στὸ Σὸλ δῖεσ. ἔλ.